

СТРАТЕГІЯ МАНІПУЛЮВАННЯ У КОМУНІКАТИВНІЙ ПОВЕДІНЦІ АНТИГЕРОЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ КІНОДИСКУРСІ

І.А. Котова (Харків)

У статті розглядаються засоби реалізації дискурсивної стратегії маніпулювання у комунікативній поведінці антигероя в американському кінодискурсі. Установлено, що досліджувана стратегія реалізується за допомогою тактик провокування на бажану реакцію, дозування інформації, ухиляння від прямої відповіді, зазначення схожості або спорідненості та дистанціювання від інших, подання своєї думки як істини, пропонування вигоди, покладання відповідальності на іншого, погрози, удавання симпатії або позитивної оцінки. Визначено вербальні засоби актуалізації означених тактик.

Ключові слова: антигерой, дискурсивна стратегія, кінодискурс, маніпулювання, тактика.

Котова И.А. Стратегия манипулирования в коммуникативном поведении антигероя в американском кинодискурсе. В статье рассматриваются средства реализации дискурсивной стратегии манипулирования в коммуникативном поведении антигероя в американском кинодискурсе. Установлено, что исследуемая стратегия реализуется при помощи тактик провоцирования на желаемую реакцию, дозирования информации, уклонения от прямого ответа, указания сходства или родства и дистанцирования от других, представления своего мнения как истины, предложения выгоды, возложения ответственности на другого, угрозы, имитации симпатии или положительной оценки. Определены вербальные средства актуализации указанных тактик.

Ключевые слова: антигерой, дискурсивная стратегия, кинодискурс, манипулирование, тактика.

Kotova I.A. The Manipulation Strategy in the Antihero's Communicative Behavior in the American Film Discourse. The article analyzes the means of implementing the discursive strategy of manipulation in the antihero's communicative behavior in the American film discourse. The strategy is implemented through the tactics of provoking the desired response, gradual provision of information, giving indirect answers, pointing out similarity or affinity and distancing from others, presenting an opinion as the truth, offering a benefit, shifting the responsibility onto others, threatening, faking sympathy or appreciation. The article also determines the verbal means of implementing such tactics.

Keywords: antihero, discursive strategy, film discourse, manipulation, tactics.

Одним із наслідків культурного впливу американського кінематографу [17] є виникнення нового типу міфології, нової героїки, пов'язаної з образом «супергероя». Для супергероїв характерні наявність певної (інколи латентної) чесноти і системи зазвичай загальноприйнятих позитивних цінностей та готовність захищати такі цінності. З іншого боку, такі характеристики у значній мірі властиві й злодіям (у термінах нашого дослідження – антигероям), адже вони рідко усвідомлюють, що вчиняють неправильно [27, с. 16–17]. Як герой, так і антигерой є харизматичними особистостями,

тож вони мають певну владу й здатні впливати на думки й вчинки інших [25, с. 35], в тому числі й на глядача. Вивчення механізму такого впливу нерідко виводить дослідника до проблеми маніпуляції, яка із суто психологічної [8; 14; 22] у сучасній науці перетворюється на лінгвістичну [7; 12; 16; 18]. Оскільки маніпуляція має іманентно негативний потенціал (тобто застосовується з метою використати об'єкт маніпуляції або нашкодити йому) [4, с. 103; 8, с. 174], у якості гіпотези можна припустити, що її використання є властивим для комунікативної поведінки антигероя. Аналіз останньої

можливий у межах когнітивно-прагматичної суб-парадигми функціональної мегапарадигми [24, с. 332].

Актуальність дослідження зумовлено глобальним впливом американської кіногероїки на ментальність адресатів кінодискурсу, а також поєднанням прагматичного та когнітивного підходів до вивчення його (дискурсу) складових.

Об'єктом дослідження виступає стратегія маніпулювання, характерна для комунікативної поведінки антигероя, а предметом – тактики, вербалізовані засобами англійської мови, за допомогою яких антигерой реалізує стратегію маніпулювання.

Метою дослідження є встановлення засобів вербалізації дискурсивної стратегії маніпулювання та відповідних тактик, вживаних антигероем, для всебічного вивчення засобів актуалізації відповідного концепту в американському кінодискурсі.

Матеріалом дослідження слугували дискурсивні фрагменти, відібрані методом суцільної вибірки зі сценаріїв кінострічок, які є носіями сучасної американської кіногероїки: «Spider-Man», «Superman: the Movie», «Superman II», «The Dark Knight», «Thor».

Для розуміння когнітивно-комунікативної суті маніпуляції кіногероя треба прийняти до уваги такі положення.

Розпочинаючи мовленнєву взаємодію, мовець вирішує для себе, чи хоче він зробити повідомлення, поставити питання або звернутися з проханням. Вибір стосується й обсягу використаних мовних засобів – чи буде він обмежений рамками одного висловлення або речення чи потребуватиме більшої поширеності. Мовець визначає й кількісну пропорцію розподілу інформації, порядок її подання та послідовність комунікативних компонентів речень, обираючи при цьому певний комунікативний режим: діалогічний, наративний тощо, а також стиль спілкування [26, с. 13].

У рамках природньої комунікації важко уявити ситуацію, коли поставленої мети вдається досягнути за допомогою єдиного звернення до партнера – хоча такі випадки й спостерігаються, вони є скоріше виключенням із загального правила, аніж закономірністю. Комунікативна поведінка, яка виявляється у мовленні мовця, є варіативною,

оскільки вирішення комунікативного завдання загалом вимагає кількох ходів (використання декількох засобів). Учасники діалогу коригують свої дії відповідно до розвитку комунікативної ситуації, але при цьому залишаються у рамках єдиного надзавдання. Таким чином, надзавдання та відповідні комунікативні ходи, що робляться задля його виконання, корелюють із поняттями **стратегії** і **тактики** [11, с. 52].

Поняття стратегії і тактики співвідносяться з поняттями мовленнєвої поведінки, тобто вербально вираженої частини комунікативної поведінки (яка є доступною для емпіричного спостереження та сприйняття адресатом зовнішнього виявлення комунікативної діяльності), та мовленнєвого вчинку, який розглядається як мотивована, умисна, адресована, контекстуально та соціально зумовлена комунікативна дія індивіда у ситуації мовленнєвої взаємодії, пов'язана з вибором та використанням мовних засобів відповідно до комунікативного завдання [3, с. 10]. Такі дії здійснюються та сприймаються адресатом з урахуванням конвенцій, принципів та правил комунікації, які стають частиною комунікативної компетенції носіїв мови та культури і відносяться до фонових вимог комунікації [5, с. 333; 20, с. 58]. Тобто, формування стратегії підпорядковується системі цінностей, переконань, соціальних норм, які знаходять своє відображення в особистості мовця [19, с. 73]. На цей час стратегії, що реалізуються у мовленні, розглядаються як мовленнєві [10; 11], комунікативні [9; 13; 15], дискурсивні [1; 21].

Враховуючи безпосередній зв'язок між когнітивним планом стратегії, ціллю, певною «програмою», яку мовець складає задля досягнення бажаної мети під час комунікації, та вибором засобів для її реалізації, дискурсивна стратегія визначається як «комунікативний намір мовця, сформований на підставі використання суспільного досвіду для власних індивідуальних потреб і бажань, і мовна об'єктивація цього наміру, що надає йому інтерактивного статусу через осмислення вербалізованого наміру усіма суб'єктами» [21, с. 85]. У рамках нашого дослідження доцільно звернутися саме до дискурсивної стратегії, оскільки, на нашу думку, дискурсивність стратегії визначається маніфестацією усієї сукупності лінгвістичних та екстра-

лінгвістичних факторів дискурсу як мисленнєво-комунікативного феномену, формами існування якого можуть виступати як діалог, так і монолог [23, с. 25, 28].

Серед дискурсивних стратегій особливе місце посідає маніпулятивна [16]. Маніпуляцією є комунікативний вплив, який розуміється як «актуалізація в об'єкті здійснення впливу певних мотиваційних станів [...], що спонукають його до поведінки, яка є бажаною (вигідною) для суб'єкту здійснення впливу; при цьому невідповідність такого впливу для об'єкту впливу не є обов'язковою передумовою» [2, с. 274]. З точки зору мовленнєвої взаємодії, маніпуляцією є мовленнєвий вплив, завдяки якому його суб'єкт задовольняє власну потребу, використовуючи потреби об'єкту впливу, та при цьому не виявляє конфлікту інтересів перед об'єктом мовленнєвого впливу [6, с. 6].

У межах нашого дослідження виділено маніпулювання як одну з характерних стратегій, якими антигерой послуговується задля досягнення своїх цілей у наративі кінофільму. Наші спостереження підтверджують думку про те, що злодії (у наших термінах – антигерой) мають бути майстерними маніпуляторами, які не розкривають своїх планів і використовують ціле розмаїття засобів, у тому числі власну харизму, красномовність та почуття гумору, щоб досягти своєї мети [28, с. 21].

Виділено такі тактики реалізації стратегії маніпулювання, уживаної антигероями в американському кінодискурсі:

- провокування на бажану реакцію:

(1) ZOD: (*stentorian tones*) *Son of Jor-El! Kneel before Zod!*
(*At the sound of the hated name, Non roars*).
ZOD: *When you did not come, we took you for a coward!*
(SUPERMAN – *looking up at him.*)
SUPERMAN: *I'm no coward, General Zod.*
(*on ZOD*)
ZOD: *Perhaps not. Perhaps you are only ... fool.*
(*with a malicious smile*) *Like your father.*
(SUPERMAN – *his jaw tightens. The insult to his father has its effect*) (Superman II).

У цьому прикладі Генерал Зод, антигерой з кінострічки «Супермен II», провокує Супермена – героя – на прояв агресії, використовуючи образли-

ву номінацію *coward*. Коли цього виявляється недостатньо, Зод обирає іншу образливу номінацію (*fool*), але не для самого героя, а для його батька, справедливо припускаючи, що це матиме сильніший ефект. Антигерой вважає агресивну реакцію супротивника бажаною для себе, оскільки кількісна перевага на його боці (він має двох помічників), і в такій ситуації він матиме шанс помститися давньому ворогові.

- дозування інформації:

(2) THE JOKER: *Evening, Commissioner.*

GORDON: *Harvey Dent never made it home.*

THE JOKER: *Of course not.*

GORDON: *What have you done with him?*

THE JOKER: (*laughs*) *Me? I was right here*

(*The Dark Knight*).

Коли Джокерові, антигерою зі стрічки «Темний лицар», якого було затримано через скоєння численних злочинів, повідомляють про зникнення окружного прокурора, він натякає, що йому відомі обставини цього випадку, за допомогою короткої репліки, що містить ідіоматичний вираз *of course*, а потім відмовляється надати подальшу інформацію. Тим самим він змінює свій статус у комунікативній ситуації з невідомого на вигідний, оскільки інформація, володіння якою він засвідчив, є досить важливою.

- ухиляння від прямої відповіді:

(3) THE JOKER: *Look at you go... does Harvey know about you and his-?*

(*The Joker SMASHES into the wall- SLIDES to the floor. Batman stands over him, a man possessed-*)

BATMAN: *WHERE ARE THEY?!*

(*He GRABS the Joker, holding him close-*)

THE JOKER: *Killing is making a choice...*

(*Batman PUNCHES the Joker across the face.*

HARD.)

BATMAN: *WHERE ARE THEY?!*

(*The Joker FEEDS off Batman's anger. Loving it.*)

THE JOKER: *...you choose one life over the other*

(*The Dark Knight*).

Прагнучи встановити місцезнаходження людей, викрадених Джокером, Бетмен (герой зі стрічки «Темний лицар») ставить це запитання Джокерові, використовуючи при цьому фізичне насилля. Проте респонсивні репліки Джокера не є відповідями на поставлене питання, вони не містять жодної

інформації про зниклих людей. Таким чином Джокер контролює перебіг комунікативної ситуації, не дозволяючи їй розвиватися в руслі, яке є бажаним для Бетмена.

- зазначення схожості або спорідненості та дистанціювання від інших:

(4) *GREEN GOBLIN: Wake up, little spider. Wake up. No. You're not dead – yet. Just paralyzed. Temporarily. You are an amazing creature, Spider-Man. You and I are not so different. SPIDER-MAN: I'm not like you. You're a murderer.*

GREEN GOBLIN: Well... to each his own. I chose my path. You chose the way of the hero. And they found you amusing for a while... the people of this city. But the one thing they love more than a hero is to see a hero fail, fall, die trying. In spite of all you've done for them, eventually they will hate you. Why bother? (Spider-Man).

Для Зеленого Гобліна (антигерой зі стрічки «Людина-павук») було б бажано, щоб Спайдермен – герой – не заважав, а допомагав йому у здійсненні його планів. Намагаючись досягти своєї мети, антигерой підкреслює схожість, що існує між ним та героєм, та акцентує різницю між героєм та всіма іншими мешканцями міста за допомогою займенників на позначення внутрішньогрупової ідентичності. Займенники *you* та *I* пов'язано єдиним сполучником, тоді як референція *they* використовується для всіх інших людей.

- подання своєї думки як істини:

(5) *GREEN GOBLIN: Here's the real truth. There are eight million people in this city, and those teeming masses exist for the sole purpose of lifting the few exceptional people onto their shoulders. You, me, we are exceptional. (clenching his chin menacingly) I could squash you like a bug right now... but I'm offering you a choice (Spider-Man).*

Як і герой, антигерой оперує певним набором цінностей, які визначають його світогляд та відносини з іншими людьми та суспільством в цілому. Те, що Зелений Гоблін описує як істину за допомогою лексем із гіперсемою «істинність», «правильність» (“*the real truth*”), є його точкою зору на світ крізь призму його цінностей, і він фактично пропонує героєві прийняти таке бачення світу. Таке

подання інформації передбачає відсутність будь-яких мовних засобів вираження невпевненості або модальності – вона постулюється як факт за допомогою стверджувальних речень.

- пропонування вигоди:

(6) *ZOD: Why do you say this to me when you know I will kill you for it?*

LUTHOR: (chuckle) Kill me? Lex Luthor? Extinguish the greatest criminal flame of our age? Eradicate the only man on earth...

URSA: Kill him!

LUTHOR: (quickly) ... with Superman's address? (Superman II)

Лекс Лутор (один з антигероїв кінострічки «Супермен II») прагне укласти угоду з іншим антигероєм – Генералом Зодом та його помічниками, оскільки вони з рідної планети героя Супермена і мають такі самі надможливості. Спочатку Зод не має наміру спілкуватися, проте вектор комунікації різко змінюється, коли Лутор недвозначно вказує на вигоду, яку Зод отримає з такої угоди – інформацію про місцезнаходження Супермена, якому Зод прагне помститися. Цінність такої вигоди підкреслюється використанням лексичних одиниць із гіперсемою «унікальність», «виключність» (у цьому прикладі – прикметника *only*, тільки Лутор може запропонувати таку вигоду).

- покладання відповідальності на іншого:

(7) *THOR: What's happened? Tell me! Is it Jotunheim? Let me explain to FATHER—*

LOKI: Father is dead.

(Thor stares at him, stunned)

THOR: What?

LOKI: Your banishment, the threat of a new war, it was too much for him to bear.

(The implications of Loki's words dawn on Thor — he's responsible for his father's fate. Loki draws close to him, looks in his eyes, consolingly.

LOKI (CONT'D): You mustn't blame yourself. I know that you loved him. I tried to tell him so, but he wouldn't listen (Thor).

Локи, антигерой зі стрічки «Тор», хоче завадити героєві – своєму братові Тору – повернутися з вигнання та посісти місце на троні, яким Локи вже вдалося заволодіти. Сповіщаючи брата начебто про передчасну смерть батька, Локи імпліцитно

звинувачує в ній Тора, примушуючи того почуватися винним. Локі акцентує відповідальність Тора, вживаючи лексеми *your, you, yourself*, а також дієслово *to blame* та фразу “*too much to bear*”.

- погроза:

(8) *LUTHOR'S VOICE: In approximately five minutes a poisoned gas pellet containing a propane lithium compound will be released through thousands of air ducts in this city . . . (CLARK slips out of PERRY'S office, quickly crosses the city room where the REPORTERS cluster around the TV).*

LUTHOR'S VOICE: (happy chuckle) Effectively annihilating half the population of Metropolis. (Looking up from the street: CLARK jumps out a window high up on the Daily Planet building. As he falls, a gradual transformation to SUPERMAN takes place in blurred, overlapping stages)

LUTHOR'S VOICE: I know it all seems a bit much, but how else was I going to get to meet you, Superman? I knew you'd never accept an invitation to tea. But a disaster – with people in danger – people who need help ...

(SUPERMAN takes off in the direction of the sound waves, following them)

LUTHOR'S VOICE: I just knew you couldn't resist the chance of sort of ... pitch in. Know what I mean? (Superman: the Movie)

Бажаючи заманити героя Супермена в пастку, антигерой Лекс Лутор погрожує завдати шкоди жителям міста. Для посилення ефективності обраної тактики антигерой вдається до детального опису запланованої атаки, називаючи засіб (*poisoned gas pellet containing a propane lithium compound*), спосіб розповсюдження (*air ducts*), масштаб ураження (*half the population*) та кінцевий результат (*annihilating*). Необхідність швидкого реагування підкреслюється за допомогою лексичних одиниць з негативною конотацією, характерних для надзвичайної ситуації, які акцентують небажаність настання такої ситуації: *disaster, danger*.

- удавання симпатії або позитивної оцінки:

(9) *OSBORN: I'm so sorry... (pause) I haven't always been there for you, have I?*

HARRY: You're busy... you're an important man, I understand that.

OSBORN: It's no excuse. I'm proud of you. And I'd lost sight of that somewhere. But I'm going to make it up to you. I'm going to rectify certain... inequities (Spider-Man).

Осборн (справжнє ім'я антигероя Зеленого Гобліна) дізнається, що його власний син Гаррі може допомогти йому знешкодити героя Спайдермена, тому вдає, що йому шкода, що він не приділяв сину досить уваги, оскільки він насправді пишається ним. Така удавана симпатія виявляється через вибачення (“*I'm so sorry*”), самозасудження (“*I haven't always been there for you*”, “*it's no excuse*”) та експліцитне вираження схвалення (“*I'm proud of you*”).

Таким чином, дослідження комунікативного аспекту актуалізації концепту АНТИГЕРОЙ в англomовному кінодискурсі дозволило дійти висновку, що дискурсивна стратегія маніпулювання є характерною для комунікативної поведінки антигероя. Така стратегія реалізується за допомогою тактик провокування на бажану реакцію (вербалізується за допомогою використання номінацій та фраз з емоційним забарвленням для апеляції до емоційної сфери співрозмовника), дозування інформації (максимально стисле подання важливої інформації у короткій репліці з наступним її запереченням або відмовою надати подальшу інформацію), ухилення від прямої відповіді (відсутність прямого зв'язку між змістом запитання та відповіді), зазначення схожості або спорідненості та дистанціювання від інших (використання особових та присвійних займенників як маркерів внутрішньогрупової ідентичності), подання своєї думки як істини (використання лексичних одиниць із гіперсемою «істинність», «правильність», а також стверджувальних речень), пропонування вигоди (акцентування цінності, унікальності, виключності за допомогою лексичних одиниць із відповідними гіперсемами), покладання відповідальності на іншого (використання особових та присвійних займенників для створення асоціації з певними діями або наслідками, акцентуація ролі або наслідків дій співрозмовника за допомогою лексичних засобів на позначення провини або відповідальності), погрози (детальний опис ситуації з акцентуацією різних її аспектів за допомогою лексичних засобів, уживання лексичних одиниць із негативною конотацією

для підкреслення небажаності такої ситуації для співрозмовника), удавання симпатії або позитивної оцінки (вибачення, самозасудження, використання лексичних одиниць з позитивною конотацією для експліцитного вираження схвалення). Перспективи дослідження вбачаємо в аналізі характерних особливостей використання інших стратегій у комунікативній поведінці героя та антигероя американського кінодискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безугла Л.Р. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі : [монографія] / Л.Р. Безугла, І.О. Романченко. – Харків : ФОП Лисенко І.Б., 2013. – 182 с.
2. Большой психологический словарь / [под ред. Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко]. – СПб. : Прайм-Еврознак ; М. : Олма-Пресс, 2003. – 673 с. – (Проект «Психологическая энциклопедия»).
3. Борисова И.Н. Русский разговорный диалог: Структура и динамика / И.Н. Борисова ; [Изд. 3-е.] – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 320 с.
4. Гуляйкина С.О. Социо- и психолингвистические аспекты изучения манипуляций / С.О. Гуляйкина // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. – 2008. – № 1. – С. 100–106.
5. Демьянков В.З. Конвенции, правила и стратегии общения: (Интерпретирующий подход к аргументации) [Электронный ресурс] / В.З. Демьянков // Изв. АН СССР. Сер. литературы и языка. – 1982. – Т. 41, № 4. – С. 327–337. – Режим доступа: http://www.infolex.ru/IZV4_82.html
6. Денисюк Е.В. Манипулятивное речевое воздействие: коммуникативно-прагматический аспект : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Е.В. Денисюк. – Екатеринбург, 2004. – 22 с.
7. Дмитрук О.В. Манипулятивні стратегії у сучасній англомовній комунікації (на матеріалі текстів друкованих та Інтернет-видань 2000-2005 років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В. Дмитрук. – Київ, 2006. – 19 с.
8. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е.Л. Доценко. – М. : ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. – 344 с.
9. Зверева О.Г. Комунікативні стратегії сіблінгів в англомовному сімейному дискурсі : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Зверева Ольга Геннадіївна. – Харків, 2014. – 287 с.
10. Зимич Е.В. Структурно-семантические и прагматические особенности maritalного диалогического дискурса : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Зимич Евгения Владимировна. – Харьков, 2011. – 223 с.
11. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс ; [Изд. 5-е.] – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 288 с.
12. Ковальова Т.П. Комунікативні стратегії і тактики впливу в німецькому політичному дискурсі (на матеріалі слоганів політичної реклами) [Електронний ресурс] / Т.П. Ковальова // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 43, Ч. 2. – С. 197–204. – Режим доступа: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2013_43_2/197_204.pdf
13. Котов М.В. Адаптивні стратегії полікультурної дискурсивної особистості в англомовному комунікативному просторі : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Котов Михайло Володимирович. – Харків, 2014. – 263 с.
14. Леонтьев А.А. Психология общения / А.А. Леонтьев ; [2-е изд., испр. и доп.] – М. : Смысл, 1997. – 365 с. – (Сер. «Психология для студента», вып. 4).
15. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
16. Пікалова А.О. Тактики маніпулятивної стратегії в англомовному казковому дискурсі / А.О. Пікалова // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2012. – Вип. 64. – С. 185–189.
17. Почепцов Г. Мерлін, Супермен і Гаррі Поттер: конструювання нематеріального в масовій культурі / Г. Почепцов. – К. : Спадщина, 2013. – 288 с.
18. Почепцов Г.Г. Информационные войны / Г.Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук, 2001. – 576 с. – (Серия: Образовательная библиотека).
19. Сухих С.А. Речевые интеракции и стратегии / С.А. Сухих // Языковое общение и его единицы : сб. ст. – Калинин : Изд-во Калинин. гос. ун-та, 1986. – С. 71–77.
20. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н.И. Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.
21. Фролова І.Є. Стратегія конфронтації в англомовному дискурсі : [монографія] / І.Є. Фролова. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с.
22. Чалдини Р. Психология влияния / Р. Чалдини. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с. – (Серия «Мастера психологии»).
23. Шевченко І.С. Дискурс як мисленнево-комунікативна діяльність / І.С. Шевченко, О.І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія [під заг. ред. І.С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005. – С. 21–28.
24. Шевченко И.С. Исторический вектор когнитивной прагмалингвистики / И.С. Шевченко // Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація : Тези доповідей ХІІ наукової конференції з міжнародною участю. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 331–333.
25. Энкельманн Н.Б. Харизма: Личностные качества как сред-

ство достижения успеха в профессиональной и личной жизни / Н.Б. Энкельманн; [пер. Н.А. Врублевская; предисл. Б. Трейси]. – М. : Интерэксперт, 2005. – 288 с. – (Бестселлер). 26. Янко Т.Е. Коммуникативные стратегии русской речи / Т.Е. Янко. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 384 с. – (Studia philologica). 27. Fingeroth D. Superman on the Couch: What Superheroes Really Tell Us about Ourselves and Our Society / D. Fingeroth. – New York ; London : Continuum, 2004. – 192 p. 28. Marino K.R. “Someone, Anyone”: Contemporary Theatre’s Empathetic Villain : a thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts / K.R. Marino. – Ann Arbor, MI, 2008. – 134 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Spider-Man (script) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pages.drexel.edu/~ina22/splaylib/Screenplay-Spider-Man.htm> 2. Superman: the Movie (script) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://scifiscripts.com/scripts/superman_I_shoot.txt 3. Superman II (script) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://scifiscripts.com/scripts/superman_II_shoot.txt. 4. The Dark Knight (script) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pages.drexel.edu/~ina22/splaylib/Screenplay-Dark_Knight.HTM 5. Thor (script) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imsdb.com/scripts/Thor.html>

REFERENCES

Bezuhla, L.R, and Romanchenko, I.O. (2013). *Linhvoprahmatyka dyskryminatsiyi u publitsystychnomu dyskursi [Linguopragmatics of discrimination in the publicistic discourse]*. Kharkiv: FOP Lysenko I.B. Publ. Borisova, I.N. (2009). *Russkij razgovornyj dialog: Struktura i dinamika [The Russian spoken dialogue: structure and dynamics]* (3rd ed.). Moscow: Knizhnyj dom LIBROKOM Publ. Chaldini, R. (2001). *Psihologija vlijanija [Influence: the psychology of persuasion]*. Saint Petersburg: Piter Publ. Dem’jankov, V.Z. (1982). Konvencii, pravila i strategii obshhenija: (Interpretirujushhij podhod k argumentacii) [Communication conventions, rules, and strategies: (The interpretive approach to argumentation)]. *Izv. AN SSSR. Ser. literatury i jazyka – News of the USSR Academy of Sciences. Literature and Language Series*, 41(4), 327-337. Available at: http://www.infoler.ru/IZV4_82.html (Accessed 28 October 2015) (in Russian).

Denisjuk, E.V. (2004). *Manipuljativnoe rechevoe vozdejstvie: kommunikativno-pragmaticheskij aspekt. Avtoref. diss. kand. filol. nauk [Linguistic manipulation: the communicative-pragmatic aspect. Cand. philol. sci. diss. abstract]*. Yekaterinburg. 22 p. (in Russian). Dmytruk, O.V. (2006). *Manipulyatyvni stratehiyi u suchasnyj anhlomovnij komunikatsiyi (na materialy tekstiv drukovanykh ta Internet-vydan’ 2000-2005 rokiv). Avtoref. dyss. kand. filol. nauk [Manipulative strategies in the modern English communication (a case study of the texts of print and online periodicals in 2000-2005)]. Cand. philol. sci. diss. abstract]*. Kyiv. 19 p. (in Ukrainian). Docenko, E.L. (1997). *Psihologija manipuljacii: fenomeny, mehanizmy i zashhita [Manipulation psychology: phenomena, mechanisms, and protection]*. Moscow: CheRo, Izdatel’stvo MGU Publ. Fingeroth, D. (2004). *Superman on the Couch: What Superheroes Really Tell Us about Ourselves and Our Society*. New York, London: Continuum. Formanovskaja, N.I. (2002). *Rechevoe obshhenie: kommunikativno-pragmaticheskij podhod [Conversation: a communicative-pragmatic approach]*. Moscow: Russkij jazyk Publ. Frolova, I.Ye. (2009). *Stratehiya konfrontatsiyi v anhlomovnomu dyskursi [The confrontation strategy in the English discourse]*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina Publ. Gul’jajkina, S.O. (2008). Socio- i psiholingvističeskije aspekty izuchenija manipuljacij [Socio- and psycholinguistic aspects of studying manipulation]. *Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Povolzhskij region. Gumanitarnye nauki – News of Higher Educational Institutions. Volga Region. Humanitarian Sciences*, 1, 100-106 (in Russian). Issers, O.S. (2008). *Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi [Communicative strategies and tactics of the Russian speech]*. (5th ed.). Moscow: Izd-vo LKI Publ. Janko, T.E. (2001). *Kommunikativnye strategii russkoj rechi [Communicative strategies of the Russian speech]*. Moscow: Jazyki slavjanskoj kul’tury Publ. Jenkel’mann, N.B. (2005). *Harizma: Lichnostnye kachestva kak sredstvo dostizhenija uspeha v professional’noj i lichnoj zhizni [Charisma: Personal qualities as a means of achieving success in the professional and private lives]*. Moscow: Interjeksper Publ. Kotov, M.V. (2014). *Adaptivni stratehiyi polikul’turnoyi dyskursyvnoyi osobystosti v anhlomovnomu komunikativnomu prostori. Dyss. kand. filol. nauk [Adaptation strategies of a polycultural discursive personality in the English communicative space. Cand. philol. sci. diss.].* Kharkiv. 263 p. (in Ukrainian).

- Koval'ova, T.P. (2013). Komunikatyvni stratehiyi i taktyky vplyvu v nimets'komu politychnomu dyskursi (na materiali slohaniv politychnoyi reklamy) [Communicative strategies and tactics of exerting influence in the German political discourse (a case study of political advertising slogans)]. *Movni i kontseptual'ni kartyny svitu – Linguistic and Conceptual World Images*, 43(2), 197-204. Available at: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_kontseptualni_2013_43_2/197_204.pdf (Accessed 25 October 2015). (In Ukrainian).
- Leont'ev, A.A. (1997). *Psihologija obshhenija [Communication Psychology]*. (2nd ed.). Moscow: Smysl Publ.
- Makarov, M.L. (2003). *Osnovy teorii diskursa [Discourse theory basics]*. Moscow: ITDGK Gnozis Publ.
- Marino, K.R. (2008). "Someone, Anyone": *Contemporary Theatre's Empathetic Villain* (Master of Arts thesis, University of Arizona). Ann Arbor, MI: ProQuest LLC.
- Meshherjakov, B.G., and Zinchenko, V.P. (eds.) (2003). *Bol'shoj psihologicheskij slovar' [An unabridged dictionary of psychology terms]*. Saint Petersburg: Prajm-Evroznak Publ., Moscow: Olma-Press Publ.
- Pikalova, A.O. (2012). Taktyky manipulyatyvnoyi stratehiyi v anhlovnomu kazkovomu dyskursi [Manipulation strategy tactics in the English fairytale discourse]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka – Herald of Ivan Franko Zhytomyr State University*, 64, 185-189. (in Ukrainian).
- Pocheptov, G.G. (2001). *Informacionnye vojny [Information warfare]*. Moscow: Refl-buk Publ.
- Pocheptov, H. (2013). *Merlin, Superman i Harri Potter: konstruyuvannya nematerial'noho v masoviy kul'turi [Merlin, Superman, and Harry Potter: construing the non-material in the mass culture]*. Kyiv: Spadshchyna Publ.
- Shevchenko, I.S. (2013). Istoricheskij vektor kognitivnoj pragmalingvistiki [The historical vector of the cognitive pragmalinguistics]. *Karazins'ki chytannya: Lyudyna. Mova. Komunikatsiya : Tezy dopovidey XII naukovoji konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu. [Proc. 12th International Scientific Conference "Karazin Readings: Person. Language. Communication"]*. Kharkiv, 331-333.
- Shevchenko, I.S., and Morozova, O.I. (2005). Dyskurs yak myslennyvevo-komunikatyvna diyal'nist' [Discourse as a mental and communicative activity]. In: I.S. Shevchenko (ed.). *Dyskurs yak kohnityvno-komunikatyvnyy fenomen [Discourse as a cognitive and communicative phenomenon]*. Kharkiv: Konstanta Publ., pp.21-28.
- Suhii, S.A. (1986). Rechevye interakcii i strategii [Speech interactions and strategies]. In: *Jazykovoje obshhenie i ego edinicy [Linguistic communication and its units]*. Kalinin: Izd-vo Kalin. gos un-ta Publ., pp. 71-77.
- Zimich, E.V. (2011). *Strukturno-semanticheskie i pragmaticheskie osobennosti marital'nogo dialogicheskogo diskursa. Diss. kand. filol. nauk [Structural, semantic, and pragmatic properties of the marital dialogic discourse. Cand. philol. sci. diss.]*. Kharkov. 223 p. (in Russian).
- Zvyeryeva, O.H. (2014). *Komunikatyvni stratehiyi siblihiv v anhlovnomu simeynomu dyskursi. Dys. kand. filol. nauk [Siblings' communicative strategies in the English family discourse. Cand. philol. sci. diss.]*. Kharkiv. 287 p. (in Ukrainian).

SOURCES

OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

- Spider-Man (script). Available at: <http://www.pages.drexel.edu/~ina22/splaylib/Screenplay-Spider-Man.htm>
- Superman: the Movie (script). Available at: http://scifiscripts.com/scripts/superman_I_shoot.txt
- Superman II (script). Available at: http://scifiscripts.com/scripts/superman_II_shoot.txt
- The Dark Knight (script). Available at: http://www.pages.drexel.edu/~ina22/splaylib/Screenplay-Dark_Knight.HTM
- Thor (script). Available at: <http://www.imsdb.com/scripts/Thor.html>